

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
IX. Dizi - Sayı 15^f

XV. TÜRK TARİH KONGRESİ

Ankara: 11-15 Eylül 2006

KONGREYE SUNULAN BİLDİRİLER

IV. CİLT IV. KISIM

OSMANLI TARİHİ - D

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ - ANKARA
2010

III. SULTAN MUSTAFA'NIN BERLİN ELÇİSİ AHMET RESMÎ EFENDİ İLE İLGİLİ TASVİRLER

OKTAY ASLANAPA

1755'de Kaiser II. Friedrich Silezyalı Gottfried Fabian Haude'yi Karl Adolf Von Rexin takma adıyla ve tüccar maskesi altında İstanbul'a göndermeye karar verdi. Rexin'in misyonu pek başarılı olmadı. Bab-ı Âli sadece prensip olarak Prusya ile dostluk ve ticaret anlaşmasını kabule hazır olduğunu bildirdi.

Yedi Sene Harpleri'nin başlamasıyla Prusya için Osmanlılarla ittifak zorunlu hale gelmişti. 1756'da ikinci defa İstanbul'a gelen Rexin Kral tarafından çok zarurî kaydı ile ve iltimas akçesi desteğiyle Prusya-Türk ittifakını sağlamakla görevlendirildi. Ancak 1759 Nisan ayı başlarında mahrem de olsa Sadrazam Koca Rağıp Paşa tarafından kabul edildi. Bu uzak görüşlü sadrazam Prusya'nın durumuna göre bu savaştan uzak kalmayı uygun gördü. Bununla beraber Rexin 1761 Martında bir dostluk ve ticaret anlaşmasını başardı. Böylece Prusya nihayet İstanbul'a adım atmış ve Rexin ilk Prusya elçisi olarak tanınmıştı. Bu arada Çariçe Elisabeth (1741-1762) ölmüş yeni Çar III. Petro, Fredrich hayranı olarak Prusya'ya garanti anlaşması verdi. Bunun üzerine Sadrazam Prusya ile ittifakı uygun gördü. Rexin anlaşma metnini acil olarak krala gönderdi ve 10 Temmuz 1762'de Kral tasdik ederek hemen iade etti. Fakat bundan bir gün önce Çar III. Petro'nun eşi II. Katerina onu tahttan indirip Prusya ile dostluk politikasına son verdi. Böylece Avusturya'ya karşı Türk-Prusya ittifakını da Koca Rağıp Paşa reddetti. 1757 ile 1762 arasında bu ittifak için bir milyon Talar harcayan Kral çok sarsıldı. Bununla beraber onun için çıkan uygun barış anlaşması Prusya'yı tehlikeden koruduğu için Osmanlılarla tecavüzî ittifak yerine tedafüî ittifak daha uygun geldi. Bu anda elçi Rexin İstanbul'dan şaşkıncu bir haberle Sultanın Berlin'e bir elçi göndermek istediğini bildirdi. Kral hemen büyük temsil masrafları çıkaracağını ve kesinlikle önlenmesi gerektiğini bildirdi. Fakat Rexin bunu uygun görmedi ve Elçi heyeti geldi.

Giritli Ahmet Resmî Efendi başkanlığında 73 kişilik elçi heyeti 14 Temmuz 1763 günü hareketle 9 Kasım 1763 günü gösterişli bir merasimle Berlin'e geldi. Gayesi Büyük Friedrich ile bir ittifak araması ve onun Yedi Sene Harpleri'nde zafer kazanmasını sağlayan müneccimlerinin kendisine de yardımcı olmasını istemektir. Friedrich'in ona savaş kazanmak için üç tavsiyesi: Dolu bir hazine, eğitilmiş sağlam bir ordu ile tarih bilgisi oldu. 16 Kasım'da Ahmet Resmî Efendi nazır Finkenstein'e itimatnâmesini verdi ve 21 Kasım'da Friedrich onu parlak bir saray merasimiyle kabul etti. Bu arada Polonya kralı ölmüş yerine Çariçe Katerina'nın adayı Poniatowski gelmişti. Ahmet Resmî Efendi'nin Berlin'de kaldığı dönemde Prusya ile Rusya arasında

tedefü bir ittifak da imzalandı. Aynı zamanda Friedrich Osmanlılarla da tedefü bir ittifak yapmak istedi. Sonunda Osmanlı-Rus çatışması halinde arabuluculuk yapmayı kabul etti.

1763-1764 Kışında Ahmet Resmî Efendi için Berlin'i gezmek öğrenmek fırsatı doğdu. Kendisi bir sarayda oturdu. 31.12.1763'de onun şerefine Bilimler Akademisi'nde fevkalade bir toplantı düzenlendi. Onun için kimya denemeleri, bir hava pompası, bir elektrik makinası gösterisi uygulandı. Ahmet Resmî Efendi (Sefaretnâme-i Prusya) tezkeresinde Osmanlı elçi heyetinin o zamanki Berlin'de dikkatini çeken şeylerle anlayıp anlamadığı hususları belirtmektedir. Ahmet Resmî Efendi 2 Mayıs 1764'de Berlin'den ayrıldı. Prusya'nın tedefü bir ittifak taslağı başlangıçta Sultan Mustafa III ve diğer Osmanlı devlet adamları tarafından uygun görüldü. Fakat daha sonra Prusya-Rus ittifakı ve Polonya meselesindeki sıkı işbirliği yüzünden tekrar bir ayrılık doğdu. 1765 Ocak ayında İstanbul'daki yeni Prusya elçisi Johann Christoph Von Zegelin'e Polonya meselesinin çözümüne kadar bir ittifakın ertelenmesi bildirildi. Bu andan itibaren Prusya-Osmanlı münasebetleri esasından değişti. Ruslarla savaşa başlayan Türkler şimdi Prusya ile ittifak arayışına girdiler. Fakat Friedrich II'nin dediği gibi artık çok geçti.

Ancak Friedrich Wilhelm II (1786-1797) zamanında Prusya Elçisi Heinrich Friedrich Von Diez (1786-1790)'in büyük gayretleriyle 1790'da Osmanlılar için çok elverişli olan tedefü ve tecavüzi Prusya ittifakı gerçekleşti. Bu ittifak sayesinde Osmanlılar Avusturya ve Rusya Savaşını nispeten elverişli şartlarla sonuçlandırdı. Bu zamanda 1791 Şubatda ikinci Osmanlı elçi heyeti Berlin'e ulaştı. Daha sonra Berlin'de üçüncü Osmanlı elçisi Ali Aziz Efendi 29.7.1798 Ekim'de vefat ederek orada defn edildi.

Sefaretnâme-i Prusya tezkeresinde, Ahmet Resmî Efendi, Berlin'de dikkatini çeken hususları ve Akademi toplantısındaki intibalarını anlatmıştır.

Ahmet Resmî Efendi ve 73 kişilik maiyeti çok gösterişli kıyafetleri ve atları ile Berlin sokaklarında görününce büyük ilgi ve heyecan uyandırdılar. Daha önce 1758'de Rus savaş esirleri için olduğu gibi Ressam Chodowiecki çizim ve gravürler yaparak Türkleri de tasvirlerle canlandırmıştır. Tek şahıslar ve büyük küçük gruplar halinde onların eskiz veya gravürleri hazırlandı. Bundan başka büyük boyda suluboya olarak hazırlanan süvari gruplarının çok defa aslından bakarak hazırlandığı bir notla belirtilmiştir. Onun dikkati çeken karakteristik tarafı ister sade figürler olsun, ister muhteşem süvari grupları olsun hepsini kendi gördüğü gibi resmetmesidir. Diğer resimler doğulu tipleri alışılmış tiyatro figürleri olarak ele alırken, o gördüğü çeşitli tipleri -Kazaklar, Başkırtlar, Kalmuklar ve diğer Türkleri- birbirinden farklı nüanslarla çizerek büyük bir şöhrat kazanmıştır.

1- Onun resimlerinden bazı örnekleri ele alırsak bunlardan ilki 9 Kasım 1763'de Ahmet Resmî Efendi'nin Elçi Heyeti'nin Berlin'e girişini canlandıran gravürüdür.

2- 1791 Şubat tarihli resim Ahmet Resmî Efendi'nin Kral tarafından kabulü sah-

nesidir.

3- 1764 tarihli gravürde Elçi heyetinden biri köprü üzerinden Equestra heykelini seyrederken görülür.

4- 1765 tarihli sulu boya resim bir Türk süvari grubunu canlandırıyor.

5- 1763 tarihli resim Berlin’de bir sokak çocuğunu okşayan bir Türk,

6- 1763 tarihli resim Berlin’de sokak çocuğu ile bir Türk,

7- 1764 tarihli resim Berlin’de Türk Elçi heyetinden bir kabile,

8- 1763/1764 tarihli resim bir Türk çocuğu elinde uzun kancalı ve ince bir sopa ile canlandırılmıştır.